

İSRAİL'İN 7 EKİM SALDIRILARI GÖLGESİNDE FAS-İSRAİL İLİŞKİLERİ

DR. HÜSNA TAŞ YETİM

Akademisyen MEDİPOL ÜNİ.

“

ABD'nin İsrail'e verdiği sorgusuz destek bir taraftan Joe Biden yönetiminin Küresel Güney'i kazanma merkezli politikasını zayıflatmakta diğer taraftan Çin'le büyük güç rekabetinde zafiyet oluşturmaktadır.

”

İsrail'in 7 Ekim'den bu yana Gazze'ye gerçekleştirdiği yoğun saldırılar, birçok ülkeyle olduğu gibi Fas'la ilişkilerini yakından etkilemektedir. Bilindiği üzere Fas, 2000 yılı intifadası dolayısıyla İsrail'le askıya aldığı ilişkileri İbrahim Anlaşmalarının bir parçası olarak geçtiğimiz yıl yeniden tesis etti. Fas ve İsrail, İbrahim Anlaşmaları kapsamında anlaştıkları gibi birbirlerinin ülkelerinde tam elçilikler kurma sürecini henüz tamamlamamış olsalar da

bir savunma iş birliği anlaşması imzalayarak ikili ilişkilerini derinleştirdiler. Bu gelişmeyi takiben ekonomik, siyasi, askerî ve diplomatik bağlamda gelişme kaydeden Tel Aviv-Rabat ikili ilişkileri, İsrail'in bu yıl temmuz ayında Fas'ın Batı Sahra üzerindeki egemenliğini tanımasıyla birlikte daha fazla dinamizm kazandı. Bu dinamizmin, sonrasında çeşitli karşılıklı adımlarla beslenmeye çalışıldığı ve normalleşme süreçlerini güçlendirme amacıyla iki aktörün irade ortaya koyduğu söylenebilir. Ancak İsrail'in 7 Ekim'den bu yana Gazze'de Filistinlilere yönelik uluslararası hukuk kurallarını ihlal ederek gerçekleştirdiği yoğun saldırılar ve bu saldırılar neticesinde aralarında ağırlıklı olarak çocukların bulun-

duğu yaklaşık 20 bine yakın sivilin hayatını kaybetmesi ikili ilişkilerin sürdürülebilirliğini test etmektedir.

Devam eden İsrail saldırılarının Fas'ta Filistinlilerle dayanışma bağlamında kitlesel gösterileri harekete geçirmesi ve gösterilerde ifade edilen en önemli talebin Fas-İsrail ilişkilerinin ve normalleşme sürecinin sonlandırılması noktasında olması, Gazze savaşının Fas açısından yarattığı en önemli etkinin normalleşme politikasına yönelik karşı çıkışların daha fazla artmasıdır. Savaştan önce bile yapılan anketlerin Faslıların üçte ikisinden fazlasının normalleşmeye karşı çıktığını gösterdiği dikkate alındığında savaşın bu hususta yapacağı etkinin oldukça önemli olduğunu göstermektedir.

“

Rabat yönetimi Gazze'ye yönelik İsrail saldırıları başladığı an itibarıyla çatışmanın müzakerelerle ve diplomatik kanallarla durdurulmasından yana çağrılarda bulunmasının yanı sıra savaş karşısında denge politikası sürdürmektedir. Rabat yönetimi bu politika doğrultusunda İsrail saldırıları karşısında net pozisyon almadan tarafsızlığını korumaya devam etmektedir.

”

Faslı yetkililer bu mevcut durum karşısında İsrail'le ilişkilerin normalleşmesinin Fas'ın Filistin'e yönelik devam eden mevcut politikasını etkilemediğini bu politika doğrultusunda Filistin devletinin kurulmasını desteklemeye devam ettiklerini ve Gazze'de kalıcı ateşkes ve oradaki tüm sivilin korunması çağrılarını sürdürdüklerini belirtmektedir. Buna karşın Fas'ın 7 Ekim saldırıları karşısında benimsediği denge politikası yoğun eleştiriler almaya devam etmekte ve Rabat yönetimini İsrail'le ilişkiler konusunda yeni önlemler almaya yöneltmektedir.

FAS'IN DENGELİ POLİTİKASININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Rabat yönetimi Gazze'ye yönelik İsrail saldırıları başladığı an itibarıyla çatışmanın müzakerelerle ve diplomatik kanallarla durdurulmasından yana çağrılarda bulunmasının yanı sıra savaş karşısında denge politikası sürdürmektedir. Rabat yönetimi bu politika doğrultusunda İsrail saldırıları karşısında net pozisyon almadan tarafsızlığını korumaya devam etmektedir. Diğer taraftan Filistinlilerle dayanışmayı kapsayan kitlesel halk gösterilerine hassasiyet gösteriyor ki bu konuda Fas halkı farklı bir tutum beklemektedir.

Yine de Fas iki devletli çözüme olan bağlılığını yinelemeyi sürdürmektedir. Bunun yanı sıra Fas, Tel Aviv'deki büyükelçisini geri çağırmak gibi bir önlem almadı ve İsrail'le ilişkilerini düşük düzeyli bir profilde sürdürmektedir. Ancak Fas'ın bu dinamikler üzerine temellendirdiği mevcut denge politikasını özellikle İsrail'in saldırıların yoğunluğunu ve dozunu her geçen gün arttırdığı ve bu nedenle uluslararası düzeyden yoğun eleştiriler aldığı bir ortamda ne kadar devam

ettirebileceği daha da önemli bir konu hâline gelmektedir. Fas'ın bu kapsamda karşılaştığı en önemli meydan okuma bölgesel düzeyden ve Faslılardan gelen yoğun kamuoyu baskılarıdır.

İsrail'in özellikle sivilleri ve çocukları da hedef alarak gerçekleştirdiği insan hakları ihlalleri dünyanın birçok yerinde olduğu gibi bölge ve Fas genelinde de oldukça hassasiyet toplamıştır. Bu kapsamda özellikle İsrail'e destek referansında yorumlanabilecek herhangi bir açıklama ve söylem aralarında bölge ülkeleri ve Fas kamuoylarının da yer aldığı tüm kesimlerce yoğun eleştiriler almaktadır. Benzer şekilde tarafsızlık politikası sürdüren ülkeler de mevcut politikalarını revize etmeleri konusunda hem kendi ülkelerinden hem de ülkeleri dışındaki kesimlerden baskı görmektedir. Bu minvalde özellikle Fas'ın denge politikasına eleştirel yaklaşan bölge ülkelerindeki ve Fas kamuoyundaki geniş kesimler, Rabat yönetiminin Filistinlilere destek olmak için daha fazla inisiyatif alması gerektiği ve İsrail'le ikili ilişkilerini yeniden düşünmesi gerektiği konusunda hemfikir gözükmektedir. İkili ilişkilerdeki normalleşmenin başlangıçtan itibaren Faslılar arasında sınırlı bir desteğe sahip olduğu ve bölge ülkelerinin çoğunluğu tarafından eleştirel karşılandığı dikkate alındığında Faslılardan ve bölgedeki kesimlerden gelen baskıların Rabat yönetimi açısından taşıdığı önem daha da anlaşılır olmaktadır. Rabat yönetiminin bu bağlamdaki talepler karşısında aldığı önlemler arasında ikili ilişkilerdeki ivmeyi yavaşlatma düzenlemesi dikkat çekmektedir. Diğer taraftan bu tutumun önümüzdeki

süreçte politika değişikliği ya da mevcudun sürdürülmesi konusunda hangisine yöneleceği konusunda kamuoyu baskısı ve İsrail'in işgal şiddetinin yansımaları belirleyici olabilir.

“

Rabat yönetimi üst düzey yetkilileri konuya ilişkin yaptıkları açıklamalarda İsrail-Fas ikili ilişkilerini sürdürmekten yana olduklarını ancak içten ve bölgesel düzeyden bu konuda gelen baskıları dikkate alarak ikili ilişkilerdeki ivmeyi düşürmeye yönelik bir karar aldıklarını işaret etmektedir.

”

İKİLİ İLİŞKİLERDEKİ İVMEYİ DÜŞÜRME KARARI

Savaş ortaya çıktığı andan itibaren İsrail-Fas ikili ilişkileri önemli gelişmelere tanıklık etti. Faslıların Filistinlilere destek ve dayanışma kapsamında gerçekleştirdiği yoğun kitlesel gösteriler karşısında İsrail, Rabat'ta bulunan irtibat bürosundan İsraili yetkilileri tahliye etti. Bunun yanı sıra iki ülke arasındaki direkt uçuşlar durduruldu ve İsrail Ulusal Güvenlik Konseyi, İsrail vatandaşlarına Fas topraklarına yönelik gerçekleştirecekleri seyahatlerle ilgili güvenlik uyarıları içeren bildirimler yayımladı. Bu gelişmeler karşısında savaş karşısında sürdürdüğü tarafsızlık politikası nedeniyle hem iç hem de dış politika alanlarında zorlu sınav veren Rabat yönetimi, Tel Aviv'le ilişkilerin yapısında görece değişiklikler gerçekleştiren bir dizi önlemler aldı.

Rabat yönetimi üst düzey yetkilileri konuya ilişkin yaptıkları açıklamalarda İsrail-Fas ikili ilişkilerini sürdürmekten yana olduklarını ancak içten ve bölgesel düzeyden bu konuda gelen baskıları dikkate alarak ikili ilişkilerdeki ivmeyi düşürmeye yönelik bir karar aldıklarını işaret etmektedir. Bu kapsamda yapılan açıklamalar ve haber içerikleri Rabat yönetiminin çatışmalar son buluncaya dek en azından İsrail'le karşılıklı gerçekleştirilen toplantıların ve ziyaretlerin sıklığını seyreltme kararı aldığına dikkat çekmektedir. Fas'ın ikili ilişkilerde ya-

vaşlama önlemi aldığı bir diğer alan güvenlidir. Normalleşme sürecinden itibaren İsrail-Fas güvenlik ilişkileri insansız hava araçları, tanklar ve en tartışmalı olan casus yazılım satışı da dâhil olmak üzere bu alanlarda geliştirilen güvenlik ortaklıklarıyla güçlendiriliyordu. Uzmanlar Fas'ın, İsrail'in askeri arz kapasitesinin savaş nedeniyle gerileyeceğini ve bu nedenle silah transferlerinin de yavaşlama ihtimalini de dikkate alarak İsrail transferlerinde daha uzun vadeli gecikmeleri öngördüğünü ve diğer alternatif tedarikçilere başvurma se-

çeneğini masaya yatırmaya başladığını belirtmektedir.

Sonuç olarak, Gazze'deki savaşın Fas açısından oluşturduğu en önemli sonuç ikili ilişkilerin ve normalleşmenin askıya alınması bağlamında Rabat hükümeti üzerinde baskı oluşturmıştır. Fas bu dinamiği dikkate alarak Filistin politikasındaki tarihsel yaklaşımını sürdürdüğünü, barışçıl çözümün yanı sıra İsrail'le ilişkilerindeki hızı yavaşlatmaktadır. Fas'ın 2011 sürecinde ortaya çıkan 20

Şubat gösterilerine ve birkaç ay önce deneyimlediği deprem yönetme stratejisine yönelik tepkileri hafifletmek adına aldığı memnun edici önlemler, Fas'ın Gazze işgali konusundaki politikasını da kamuoyunun taleplerini en azından görece olarak karşılayacak şekilde revize etme ihtimaline yönelik yorumları güçlendirmektedir. Bu durum Gazze İşgal sürecinin sadece Ortadoğu bölgesinde değil Kuzey Afrika ülkelerinin de iç ve dış politika süreçlerini şekillendirdiğini ve kamuoylarının dış politikaya etkisini doğrulamaktadır. ■